

ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE DİNİ SORULAR

M.Akif KILAVUZ*

ÖZET

Çocuklar okulöncesi dönemde çok soru sorarlar. Çocukların bazen dini muhtevalı sorular sordukları görülür. Belki onların bu sorularının dini bir derinliği yoktur. Ancak, Din Eğitimi açısından anne baba ve eğitimciler için pek çok fırsatlar vardır. Çocuklar genellikle bu soruları Anne babalarına sorarlar. Eğer onlar çocuğun bu sorularına cevap verirlerse Din Eğitimi açısından uygun bir ortam meydana getirmiş olacaklardır.

SUMMARY

Religious Questions in Childhood

The child ask a lot of question in preschool years The child sometimes ask religious questions Perhaps this questions have not deep meanings, but there are a lot of occasions for religious education The child ask this questions to their parents. If the parent answer this questions they establish an appropriate atmosphere for religious education.

İnsan olayları, olayların arkasındaki sebepleri, onların niçin ve neden meydana geldiğini araştırmaya çalışır. Bu özelliği sebebiyle biz insanı "soru soran ve araştıran bir yaratık" olarak da tanımlayabiliriz. İnsan, soru sormaya hayatının ilk dönemlerinde başlar. Çocuk, henüz konuşmaya başlamadan önce bile çevresindekilere soru soran bir gözle bakar. Olayların arkasında neler olduğunu bilemediği için her şey onu şaşırtır ve korku verir. Artık çocuk dünyayı yavaş yavaş tanımakta ve çevresi hakkında tecrübe

* Yrd.Doç.Dr; U.Ü. İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

kazanmaktadır. Bu bakımdan büyüyen bir çocuğu biz “kaşif ”olarak tanımlayabiliriz.

Çocuğun ilk kullandığı soru edatı “ne?”dir. Çünkü o, insanların ve eşyanın bir adı olduğunu, kelimelerle eşya arasında gizli bir bağın bulunduğunun farkındadır. Böylece çocuk, çevresini keşfetmekte, tükenmeyen bir coşku ile bilgi ve idrak yolculuğunda ilk adımını atmıştır. Bu adım, “ne” sözcüğünden dilimizin karmaşık sistemine ve düşünce dünyamıza uzanan bir yoldur.¹

Çocuğun ikinci sorusu “nerede?”dir. Artık çocuk için önemli olan şey, herhangi bir kimsenin ya da nesnenin kendisinden ne kadar uzakta ya da yakında olduğudur. Bu da onun için başkasının kendisini denetleyip denetleyememesi ya da onun bir başkasını etkileyip etkileyememesi anlamına gelmektedir. Çünkü iki yaşında bir çocuk için en önemli problem budur. Üç yaşındaki bir çocuk ise adeta bir filozoftur. Artık o, eşyaların ne olduğu ve nasıl isimlendirildiği sorusuna cevap aramakla yetinmez, “niçin?” sorusunu sürekli sorarak çevresindekileri adeta bunaltır.

Çocuk, “Bu nereden geldi?” sorusunu sormaya başladıktan sonra artık her şeyin başlangıcını sorgulamaya başlar. Bu aşamaya gelindikten sonra “Allah nereden geldi?”, “Allah’ı kim yarattı?” sorularının sorabileceğini tahmin edebiliriz.²

Yaratılıştaki merak duygusunu giderebilmek için çocuk sadece kendi hakkında ve diğer insanlarla çevresindeki dünya hakkında soru sormakla kalmaz bazen de bu tür dinî muhtevalı sorular sorabilir.³ Her ne kadar çocuğun önce müşahhas, görülebilir, kendisinin elleriyle dokunabileceği şeyler hakkında soru soracağını düşünsek de dört, beş yaşından itibaren bir çocuğun hayat ve ölüm, hayatın kaynağı ve gayesi ile kâinatın nasıl meydana geldiği hakkında sorular sorması mümkündür. Çünkü o, yetişkinlerin bu konularla ilgili konuşmalarına tanık olmakta ve yetişkinleri taklit etmektedir. Ayrıca bu konularda da yetişkinlerle diyalog içine girmekte, onların cevaplarından etkilenmekte ve kendi gelişim özelliğine uygun bir tarzda bu cevapları hazmetmekte ve kendi kendine bir sonuca ulaşmaktadır. Beş yaşındaki bir çocuğun bu tür sonuçlara ulaşması zor da olsa bir gerçeğin ifadesidir.⁴ Çünkü bu yaştaki bir çocuk doğruyu yanlıştan ayırmaya başlamıştır. Ailesi ile uyumlu ve kararlıdır. Üstün bir kişi değilse de üstün bir çocuktur.⁵ Varlığın ve hayatın sırları konusundaki araştırmalar ve yetişkinlerin cevaplarının doğruluğunu kabul etme en çok bu

¹ Klink,Johanna,Your Child and Religion,SCM Press,London,1972,s.67.

² Klink,age,s.67-8.

³ West Riding Agreed Slyyabus, Suggestions for Religious Education, London,1966,s.122.

⁴ West Riding,age,s.122; Klink,age.s.

⁵ Yavuzer,Haluk,Çocuk Psikolojisi,Remzi Kitabevi,Istanbul,1987,s.111-2.

yaşlarda görülür. Bu döneme “Soru Sorma Çağı” da diyebiliriz. Hayatın bu ilk yıllarında insan yavrusu sonraki zamanlara göre daha çok soru sormaktadır.

Soru sorma ergenlik dönemine kadar azalan bir şekilde devam eder. Bu dönemde soru sorma azalan bir biçimde tekrar görülür. Bu çağda “Nereden geldik, nereye gidiyoruz? ”, “Hayatın anlamı nedir?”, “Allah var mıdır?” gibi sorular gündeme gelir.⁶

Çocukların din hakkında sorduğu sorular genellikle Allah, peygamberler, Kur’an-ı Kerim, mucizeler ile hayat ve ölüm hakkında olmaktadır. Bazı psikolog ve eğitimciler çocukların bu sorularının ve fikirlerinin derin bir önemi ve dinî anlamı olduğunu kabul etmezler. Onların görüşüne göre bu sorular genel bir merak sonucu ortaya çıkmaktadır.⁷ Her ne kadar bu sorular genel bir merak sonucu olsa da çocuğun, varlığın sırları hakkında soru sormaya başlamasında anne, baba ve eğitimciler için pek çok fırsatlar olsa gerektir.

Çocukların dinî muhtevalı sorularına cevap vermek bazen zor olabilir. Anne, baba ve öğretmenlerin bu tür sorulara cevap verebilmeleri için çocuğun psikolojik gelişim özelliklerini ve geçmiş yaşantısını iyi bilmeleri gerekir. Ayrıca çocuğun din hakkındaki düşünce tarzını anlamak da önemlidir. Çocuğun din dışı konulardaki düşüncesinde olduğu gibi din hakkındaki düşüncelerinde de farklılıklar olabilir. Küçük yaştaki çocuk, henüz daha soyut ve mecazî düşünmeye başlamamıştır. Ayrıca onda belirli bir anda, birden fazla problemle ilgilenme kabiliyeti henüz daha gelişmemiştir. Bunun için yetişkinlerin, çocuğa karmaşık gibi görünen meseleleri kolaylaştırmaları, onun psikolojik gelişim seviyesine indirgemeleri gerekmektedir.

Çocuk her ne kadar ileriki yaş dönemlerinde daha mantıklı düşünmeye başlasa da gene de somut bir şekilde düşünür ve kendi sınırlı tecrübesinin ışığı altında problemlerini çözmeye çabalar. O, soyut ve sembolik terimleri kademeli bir şekilde kullanmaya başlar. Ancak bu, ergenlik dönemine gelinceye kadar tamamıyla gelişmez. Çocuğun gelişim dönemi olarak “sezme”, “somut düşünme” ve “soyut düşünme” devreleri olmak üzere üç dönemden bahsedilir. Bu dönemler de yaklaşık “okulöncesi”, “ilkokul” ve “ortaokul” dönemlerine tekabül eder. Çocuğun bu düşünme dönemleri bize onun henüz daha küçük olduğu, düşünce yapısı henüz daha tamamen gelişmediği sonucuna götürür. Dolayısıyla bu yaşlarda sorulan sorular çocukça ve olgunlaşmamış olabilir.

Çocuğun etrafındaki yetişkinler onun din hakkında sorduğu, saçma ya da bu konuyla ilgisiz gibi görünen soruları anlayışla karşılamalıdır. Bu

⁶ Klink,age,s.69.

⁷ Klink,age,s.69.

sorular çocuğun gelişim basamaklarını ortaya koymaktadır. Bu tür olgunlaşmamış ve ham fikirlerin gelişmesinde çocuğa yardım etme din eğitimi almış yetişkinlerin görevidir. Ancak dinî pedagojik formasyonu olan yetişkinler çocuğun sorularına uygun cevaplar vererek, ona yeterli tecrübeler kazandırarak onun dinî fikirlerinin oluşmasında yardımcı olabilirler.

Çocuğun din ile ilgili sorular sorması onun dine saygı duyduğunun en önemli bir belirtisidir. Bu sorular da yine onun en güvendiği ve saygı duyduğu kimselere yöneltilir. Çocuk sadece sorduğu sorulara açık ve net cevaplar istemekle kalmaz, aynı zamanda dinî ilgi ve tecrübesinden yetişkinlerin de haberdar olmasını ister. Böylece sahip olduğu dinî duygu ve düşüncesini soru sorarak ifade etme imkânı bulur. Bunun için yetişkinler soru sorma konusunda çocuğunu engellememeli tam aksine cesaretlendirmeli ve soru sorma fırsatı hazırlamalıdır.⁸ Böylece onlar çocuğun şuurunda yerleşmiş olan ve zihnini meşgul eden problemlerin mahiyetini de anlayabilirler. Ayrıca soru soran çocuğun daha uyanık, daha dikkatli, daha ilgili ve hatta daha kabiliyetli olabileceği dikkate alınırsa onun sorularını mümkün olduğu kadar önem atfetmenin lüzum ve faydası kendiliğinden ortaya çıkar.⁹

Çocuğun sorularına cevap verirken yetişkinlerin dürüst davranmaları da gerekmektedir. Bir yetişkin "Bilmiyorum, fakat birlikte cevabı bulmaya çalışalım." diyerek ona yardımcı olmalıdır. Çocuğun eğitimi ile ilgilenen kimselerin temel amacı, çocukta sevgi ve ilgiyi tesis etmek olmalıdır. Eğer yetişkinler bunu başarabilirse bu atmosfer içerisinde çocuk, kendi sorusuna cevap bulmak için araştırmaya devam edecek ve sağlıklı bir sonuca ulaşacaktır.

⁸ Hz.Peygamber de kendisine sorulan her soruya -Bazeh bu sorular "Babam kim?" gibi istihza maksadyyla sorulmuş olsa da- cevap vermiştir. Bu konu ile ilgili geniş bilgi için bk. Abdullah Özbek, Bir Eğitimi Olarak Hz.Muhammed,Selam Yay.,Konya,1988,s.171-94.

⁹ Aytuna,Hasip,Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri, MEB Yay.,İstanbul,1974,s.415.